

KOZMİK MESELE

Devlet Metodolojisine Giriş

Gürsel Dönmez



ÖTÜKEN

Dr. Gürsel DÖNMEZ; 1964 Kırcaali doğumlu. İlkokula Bursa'da başladı. Sakarya-Arifiye Öğretmen Lisesi (1982) ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1986) mezunu. 1987'de Viyana'ya gitti. Viyana İktisat Üniversitesi'nde yüksek lisans (1991) tahsili yaptı. 1993-1998 arası Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi olarak çalıştı. Bu süre içinde Viyana İktisat Üniversitesi Felsefe ve İktisat Sosyolojisi Enstitüleri'nde doktorasını tamamladı. Abdullah Gürsel imzasıyla köşe yazıları, dergilerde denemeler ve şiirler yayınladı. 2001-2009 arasında Avrupa Günlüğü dergisinin yayıncılığı ve editörlüğünü yürüttü.

2009 yılından bu yana Ankara'da ikâmet etmektedir.

Yayınlanmış kitapları:

Mahşerin Çocukları (Şiir) / Özel Basım / İstanbul, 1993

Viyana Yazıları / Kaknüs / İstanbul, 2004

Devlet Metodolojisine Giriş / Hece / Ankara, 2004

Fëmjët e apokalipsit (Şiir-Arnavutça) Logos-A / Üsküp, 2012

Saf Siyah (Şiirler) / Ötüken - İstanbul, 2015

Çështja Kozmike (Kozmik Mesele - Arnavutça) Logos-A / Üsküp, 2016

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
Giriş.....	11

BİRİNCİ KISIM TEORİ

Genel Teori	17
Devlet Teorisi	59
Ülke-Bilim	73
Yönetişim Çemberi	85
Psiko-Politik Teori	99
Dış Politika Teorisi	111
Dünya Düzeninde Siyasal Fay Hatları	123
Sosyomatriks	145
Ekomatriks	163

İKİNCİ KISIM YORUM

Tarihin Atlıları	183
Fundamental Mesele	215
Teoria pur/ İşaretler	229

ÖNSÖZ

Bu kitap çeyrek yüzyılı aşkın bir çabanın ürünü. Geçmiş çok daha eskilere dayanan derin ve çileli bir düşünce faaliyetini sistemleştirmeye yönelik tasarımları 1988 baharında Viyana’da ilk defa kâğıtlara dökerken, 18 saat boyunca kesintisiz bir vecd hâli içinde çalıştığımı ve bu hâlin daha sonraki dönemlerde değişik biçimlerde -bâzen şiir olarak- sık sık kendisini tekrar ettiğini hatırlıyor ve bu hâli hâlâ yaşıyorum.

Bu kitap yaşadığımız dünyaya itirazı olanlar için kaleme alındı. Bu kitap, okunması zor bir kitap. Yaşanan zaman ve dünyaya kafası bozuk olanlara zor şeyler anlatıyor. Kozmik, epistemik, paradigmatik ve irfanî konulara değiniyor. İnsanı, toplumu, devleti, dünyayı ve Türkiye’yi anlatıyor. Tarih felsefesi yapıyor. Sıfır rakamının karekökünden kozmik bir yorum çıkartıyor. Alışılmışın dışında bir çalışma ile karşı karşıya olduğunuzu söyleyebilirim.

2004 yılında yayınlanan “Devlet Metodolojisine Giriş” isimli kitabımda bir kısmını paylaştığım teorik konuları bu kitapta yeni bölümler ve ilaveler ile tekrar kaleme aldım. Okuyarak, düşünerek ve söyleyecek sözü olan herkesi dinleyerek derlenmiş notların sistemleştirilmiş hâli olan bu çalışmayı bir ömür devam ettirmeyi düşünüyorum. Bu bakımdan, sonraki sayfalarda ana hatları ile bir çalışma planı verilmektedir.

Önemli devlet ve siyâset adamları, yüksek bürokrasi, yetkin istihbaratçılar, seçkin yöneticiler, entelektüeller ve akademisyenler bu kitabı okumalı. Öğrenci kardeşlerim kitabı okurken belki çok zorlanacaklar ama yazılan her şey aslında onlar için yazılıyor. Bu kitap nitelikli bir okuyucu kesimine hitap ediyor. Bir tasarı/deneme şeklinde ortaya çıkan bu çalışmanın tamamı, *meselesi olanlar için* kaleme alınmış “kişiye özel” bir mektup olarak da değerlendirilebilir. *Derin hâfıza* sahiplerinde kozmik bir yankı uyandıracığını umuyorum.

GİRİŞ

“Diyalektiğini kaybeden, ektiğini de kaybeder.”

Bu kitap, kozmik bir meseleyi tartışmaktadır; Zaman, Dünya ve İnsan... Bu üç meselenin İnsan, Toplum, Kültür, Sosyoloji, Ekonomi, Siyâset, Devlet ve Medeniyet gibi yansımalarını anlatırken, konunun özü hep kozmik niteliklidir. Teorik bir çaba ve tecrübî bir birikimin bir araya geldiği bölümler boyunca meseleler teorik çerçeveler içinde ele alınmış ve hipotetik bir anlatımla okuyucuya *interaktif* bir okuma/düşünme imkânı sağlanmaya çalışılmıştır.

Okuyucunun buradaki tez ve tespitlere getireceği itirazlar ne kadar fazla olursa, maksat o derece hâsıl olmuş olacaktır. Çünkü egemen bilim anlayışını reddetmeyen ama cârî kriterleri çok fazla dikkate almayan bu çalışma herhangi bir yöntem değil, “yöntem üzerine” düşünmeyi söz konusu etmekte ve bütün bölümler için geçerli olan “ne-nasıl-niçin” suâlleri ile aktif okuyucuya yönelik bir davet niteliği taşımaktadır.

Tarihselleşmiş veya hâlen mevcûdiyetini devam ettiren her kültür ve medeniyet dünyası, “ne-nasıl-niçin” üçgeninde beliren bir varlık alanında, çok boyutlu bir **suâl** olan hayata verdiği cevaplarla var olur. Suâl soruş ve cevap veriş biçimleri bir kültürün temel niteliklerini belirleyen varoluş konseptini oluştururlar.

Her varoluş konsepti ise kendine has bir bilgi tarzına göre ortaya çıkar. Bil(ebil)en bir varlık olarak insan, tabiatı gereği bir varoluş çerçevesine sahip olmak durumundadır. Bir dünya görüşü olarak

beliren bu çerçeve, aynı şekilde toplumlar ve devletler için de geçerlidir. Bu anlamda varoluş, kültürel bir süreçtir. Medeniyet ise bir varoluş durumu ve biçimi olarak kendisini aşamalar ve neticeler hâlinde ortaya koyar. Kültür zamanda, medeniyet ise mekânda varoluş biçimleridir. Bu ve buna benzer metapolitik konular, bu kitabın ana çerçevesini oluşturan Genel Teori bölümünde ele alınmaktadır.

Teorik modeller verdikleri cevaplardan çok mümkün kıldıkları suâllerle kıymet kazandıkları için, Genel Teori bir bakıma hangi suâllerin hangi bağlamlarda mümkün ve muhtemel olabileceğinin yöntemini ve bu meta-yöntemin çerçevesini belirleme çabası olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle Genel Teori, bir bilgi ve bilme yöntemi olmaktan çok, bir nazar edıştır.

Her insan ve toplum, ölüme ve hayata dâir sahip olduğu bilginin türüne ve tarzına, yani kendi zamanına göre yaşar. Bu anlamda, Genel Teori ana başlığı altında ileri sürülen tezler sürgündeki insanın yaşadığı zamana, dünyaya, tarihe ve kadere bir nazar edişi veya bir Kozmik Felsefe olarak da düşünülebilir.

Birbirini tamamlayan altı ayrı modelden oluşan Genel Teori, “Zaman, Dünya ve İnsan” kavramlarından yola çıkarak, Toplum, Millet, Kültür, Ahlâk, Medeniyet, Devlet ve Tarih gibi metapolitik olguları dinamik bütünlükleri içinde göstermeye yönelik olup, bu niteliğiyle son tahlilde bütüncül bir yorum imkânı sağlayan görsel bir tasarımdır.

Genel Teori yaklaşımını tamamlayıcı niteliği ile ikinci bölümde “Devlet nedir” sorusu ele alınmaktadır. Nasıl ki, her kültür ve medeniyet formunun temelinde **hayata ve ölüme ilişkin bir bilgi tarzı** varsa, devlet formları da nihâyetinde bir bilgi tarzının **tarihselleşmesi** şeklinde ortaya çıkarlar. Ortaya çıkan bu tarihsel olguyu Devlet Teorisi başlığı altında matematiksel bir denklem ile resmederek, takip eden bölümde ülke araştırmaları yöntemini ele alacağımız Ülke-Bilim tablosunu irdeleyip, sonrasında Yönetişim Çemberi modeli ile yönetim süreçlerindeki risk unsurlarını eleacağız. Bunu takip eden Psiko-Politik Teori bölümünde ise zihniyet dünyası ile siyâset ve siyasal liderlik ilişkisi irdelenmektedir. Daha sonra Dış Politika Teorisi’ne gelmiş olacağız.

Dış Politika Teorisi ele alındıktan sonra âdetâ bunun bir açılımı ve pratik bir yorumu olarak Dünya Düzeni ve Siyasal Fay Hatları konularını ele alacağız. Bu şekilde ortaya çıkan teorik çerçeve, 15 Temmuz 2016 gecesi Türkiye’de yabancı iltisaklı bir cunta tarafından yapılan darbe girişiminin ve bundan sonra gelebilecek başka türlü risklerin küresel kodlarını okuma imkânı da sunmaktadır.

Takip eden diğer bölümlerde ise, Genel Teori’nin farklı iki açılımını Sosyomatriks ve Ekometriks modeller ile göstermeye çalışacağız. Bu şekilde kitabın Teori kısmını tamamlamış olacağız. Yorum kısmında ise söz konusu teorik çerçevelerin ışığında kısa bir Türkiye Tarihi Yorumu yapacağız. Aslında tüm bölümlerde dolaylı veya dolaysız olarak Türkiye ele alınmaktadır.

Türkiye’yi anlamak ve anlatabilmek için Tarihin Atlıları ve onların kültürel serencâmını bilmek gerekir. Uzun bir öyküyü kısaca anlattıktan sonra bu bölümde, bayrak sembolü üzerinden bir insan portresi çizilerek Kozmik Mesele’nin özüne dönülmektedir.

Fundamental Mesele başlığı altında ise kendi bağlamında çok keskin bir konu olarak ortaya çıkan Epistemolojik Eksen meselesi çok farklı bir açıdan ele alınmaktadır. Bu, aslında bütün meselenin özüdür.

Birbirini açan ve tamamlayan bölümlere tek tek bakıldığında aslında hepsi ayrı bir kitap olabilecek 10 ciltlik bir muhtevayı takriben iki yüz küsür sayfada özetlediğimiz ortaya çıkacaktır. Sonuç olarak, “Zaman, Dünya ve İnsan” şeklinde resmettiğimiz Kozmik Mesele farklı boyutlarıyla ele alınmış ve bir “Devlet Metodolojisine Giriş” denemesi ortaya çıkmıştır. Bunun ötesi, çok daha ötesini denemektir.

BİRİNCİ KISIM

TEORİ

GENEL TEORİ

Genel Gerekeçe

Kozmoloji, Antropoloji, Biyoloji, Psikoloji, Sosyoloji, İktisat, Siyâset, Tarih, Felsefe ve Sanat olarak belirlenebilecek on ana sahanın temel kitaplarına karşılaştırmalı olarak bakıldığında, bu disiplinlerin birbirini doğuran ve tamamlayan akrabalıkları göze çarpmaktadır. Bu liste daha da genişletilebilir. Ancak her hâlükârda ortaya bir Sosyal Bilimler Spektrumu çıkmaktadır. Sanki bir çalışma/okuma plan ve programı gibi beliren bu spektrumu farklı şekillerde modelize etmek te mümkündür.

Hep birlikte âdeta bir “İlmihâl” oluşturan bu on ana disiplinden herhangi birisinde uzmanlaşmak bilim adamı olmayı sağlarken, disiplinler arası derinleşme ilim adamı/bilge olma yolunu açmaktadır. İlim adamı olma payesi elbette câziptir. Ama bilim adamı olmadan, ilim adamı olabilmek herhâlde mümkün olmasa gerektir. Aynı şekilde, meselâ siyasî içtihatlarla mezûn ve mükellef olan devlet adamlarının ve onlardan daha fazlasıyla münevverlerin bu spektruma mümkün olduğunca hâkim olmaları şarttır. Sayılan bilim dalları aynı anda dinî nitelikli bilimlerdir ama aslî ilimler tahsil edilmeden bir menzile varılamayacağı kesindir. Bu ve benzer disiplinlerle ilgili temel bilgilere sahip olanlar, bu satırları okurlarken fazla zorlanmayacaklardır.

Burada yukarıda belirtilen spektrum perspektifinden hareketle insanı merkeze alan Genel Teori, takip eden diğer bölümlerle birlikte (sadece bir Devlet Metodolojisi olarak değil) kapsamlı bir İnsan-Bilim denemesi olarak da mütalaa edilebilir. Zira ilgili bölümde ayrıca ele alınacağı üzere “Devlet insandır.”

İnsan meselesini mümkün olduğunca geniş bir çerçevede ve tüm tezâhürleri ile ele alabilmenin yolunu/yöntemini belirleyebilmek için girişilecek her çaba ve çalışma felsefî bir genelleştirme mecbûriyetini beraberinde getirmektedir. Böylece takip eden sayfalarda karşınıza çıkacak olan mesel ve meselelerle birlikte mücerred misâl ve modellerin gerekçesi ifade edilmiş olmaktadır.

Genel Teori

Genel Teori birbirini tamamlayan altı ayrı modelden oluşmaktadır. “Zaman, Dünya ve İnsan” kavramlarından yola çıkarak kurulan bu modellerin teşkil ettiği Genel Teori aynen ismi ile müsemmâ olarak insanın varoluşu, hayatı ve ölümü, devlet, kültür, medeniyet, tarih, zaman, dünya gibi metapolitik konularda genel bir düşüncenin sistemleştirilmiş hâlidir ve insan gerçeğini yeniden anlamaya ve anlaşılır kılmaya yönelik görsel bir tasarımdır. Bu özelliğiyle Genel Teori, pratik birtakım çözümler ve dünyayı nizama sokacak programlar önermeye kalkışmaksızın, insan olarak nerede durduğumuz sorusuna felsefi bir yaklaşım getirmektedir. Genel Teori Modelleri sırasıyla şu şekildedir.

- * Oluş ve Görünüş Modeli
- * Epistemolojik Spektrum
- * Zamanın Belirlişleri
- * Est-Etik Teori
- * İnsanın Vesikalık Fotoğrafı
- * İnsanın Kısa Öyküsü
- * Düş(ün)sel Uzak-Zaman Boyutları

Modellerin nasıl ve neye istinâden oluştuğu ve modellerin kuruları detaylı olarak anlatılmaksızın doğrudan neyi anlatmaya ve anlaşılır kılmaya çalıştıkları konularına girilerek cârî bilimsel kriterlerin biraz dışına çıkmıştır. Bu anlamda, Genel Teori Modelleri **bilimsel sınırları** zorlayan bir yaklaşımla kaleme alınmışlardır. Niçin öyle olduğunun cevabı ise herhâlde teorinin içinde mevcut olsa gerektir.

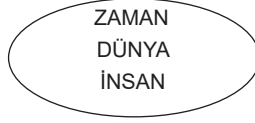
Oluş ve Görünüş Modeli

Sınırlarını bilemediğimiz bir evrenin tam sayısını aslâ bilemediğimiz galaksilerinden birisinin ücrâ bir köşesinde dünya denilen sahneye sırasıyla çıkıp veda eden topluluklarının çoğu zaman adı sanı hiç bilinmeyen fertlerinden birisi olarak yaşıyor ve ölüyor. İçinde yaşadığımız *kozmetik akışın* farkında bile olmuyoruz çoğu zaman. Farkına varanlar ise bir **kozmetik ürperiş** ile susuyorlar. Kutsal kitaplar haber vermemiş olsa, belki bu konularla hiç ilgilenmeyeceğiz. Az sayıda bilim ve fikir adamı bu kozmik durumu anlamaya ve çözümlenmeye çalışıyorlar yüzyıllardır.

Olan biteni tam anlamıyla anlamaya kudretimiz yok. İçine doğduğumuz ve yeniden inşâ ettiğimiz sanal dünyalarda yaşıyoruz. Bildiğimiz dünyanın sınırları, bildiğimiz ile sınırlı. Aslında pek bir şey bilmiyoruz. Zaman akıyor. Zaman aslında nedir bilmiyoruz. Saatlerimize ve takvimlerdeki yapraklara güveniyoruz. Takvimlere yazdığımız rakamlar gerçek durumu yansıtmıyor. Kaç zamandır bu dünyadayız bilmiyoruz. Güneş niçin doğudan doğuyor bilmiyoruz. Nasıl olduğunu bilim anlatsa bile “niçin” suâlinin bilimsel bir cevabı yok. Kozmik bir mesele ile karşı karşıyayız. Çaresiziz. Filozoflar, düşünürler ve ehl-i irfan yüreğimizi ferahlatabilecek şeyler söylüyorlar. Ama son tahlilde kozmik yalnızlığımızın cevabını bulmak o kadar kolay değil. Ve tarih dediğimiz trajedi burada başlayıp, yine orada devam ediyor.

Kozmik bir oluş içinde sadece görebildiklerimiz ile yani görünüş ile yetinmek durumundayız. Bu durum bizi teorik bakmaya ve teorik modeller kurmaya mecbûr etmektedir. Takip eden sayfalarda adım adım kuracağımız **Oluş ve Görünüş Modeli**'nin varlık sebebi işte budur.

Oluş ve Görünüş Modeli birbirini tamamlayan üç temel mesele ile başlar. Var olan tüm paradigmalardan esas almak zorunda kaldığı kozmik varoluşun üç unsuru “Zaman, Dünya ve İnsan” olarak sıralanmaktadır. Felsefenin üç temel meselesi budur.



Bilebildiğimiz dünya tarihi boyunca insanoğlu bu üç mesele- nin cevabını vermeye çalıştı. Tarih, bu sorulara verilen cevaplardan hatırdaki kalan kırıntılardan ve o kırıntıların uzun yorumlarından ibârettir. Hayat, bu üç meseleye verdiğimiz çeşitli cevaplardan oluşur. Ancak zamanın her döneminde ve çevriminde bu konuyla meşgul olan ya da kozmik bilmeceye bir cevap arayan az sayıda insan olmuştur. Kitleler, hayatı ve tarihi yaşar giderler. *Tarihin öncü veya elitleri* ise hayatı ve tarihi yazarak yaşarlar ve yaşayarak yazarlar. Zaman ve dünya, kendi sınırları ile bizâtihi var kılınmışlardır. İnsan, var olanı bir kez daha var kılmak ve anlamlandırmak için yeniden kurmak ve kurgulamak durumundadır. Ve insan bu çaba içinde bizzât kendisini de aramak, bulmak ve her gün yeniden kurgulamak zorundadır. Bu zor işi topluluklar kendi içlerinden çıkan öncü veya elitler eliyle yapmayı tercih ederler. Böylece mutasavver modelimizin ikinci halkası ortaya çıkmaktadır.



Statükosu oturmuş olan toplumların elitleri vardır. Öncüler ise mevcut statükodan memnun olmayıp değişim isteyenlere işaret eder. Değişimi gerçekleştiren öncüler ise bir süre sonra yeni statükonun elitlerine dönüşürler. Başka öncüler çıkıncaya kadar rollerini

oyunlar ve sahne yeniden kurgulanır. Tarih bir bakıma öncüler ve elitler arasındaki mücâdeleden ibârettir diyebiliriz.

Kendi zâtı ile akıp giden zamanın, bir tarih-zaman niteliği kazanması insan ile olur. İnsan kendisini ve zamanı, dünya sahnesinde “hayat ve tarih” olarak inşâ eder. Bu inşâ sürecinin üzerinde yükseldiği dört sütünü biz “İdeoloji, Doktrin, Ahlâk ve Zihniyet” olarak tespit ve teşhis ediyoruz. Dünya görüşleri her yer ve zamanda, bu dört kavram veya sütün üzerinde vücüt bulurlar.

“Zaman, Dünya ve İnsan” telâkkisinin paradigmatik bir yansıması olan bu dört sütün, aynı ânda bir toplumda hâkim olan antropolojik eksenin ortaya çıkması demektir. Hâkim olan bu eksen etrafında ve dört sütün üzerinde bir toplumun bir arada yaşamasını mümkün kılan ve onları devletleştiren sistem inşâ edilir. “Siyasal Sistem, Hukukî Sistem, İktisadî Sistem ve Sosyal Sistem” olarak ortaya çıkan yapı ile bir toplumun organize hâli olan devletin doğuşu ve varoluşu gerçekleşmiş olur. Doğmuş olan sistemin çevreyle olan ilişkisini tespit ettiğimiz son halka ile kurgumuz biraz daha netleşmektedir. Bu alanda, uluslararası diğer organize yapılar ile ilgi ve ilişkilerin de tespit edilmesiyle modelin “Görünüş” kısmı yani âdeta iskeleti ortaya çıkmaktadır.



İdeoloji bir topluluğun veya toplumun dünya görüşü demektir. Doktrin ise bu dünya görüşünün toplum hayatına nasıl uygulanacağına esaslarını içerir.* Uygulanan ve yaşanan doktrin toplumda kabul gördüğü oranda bir ahlâk hâlini alarak toplumun zihniyet yapısını oluşturur. Bir ahlâk ve zihniyet kuramayan ideolojiler ve doktrinler ancak faşizan yollarla hüküm sürebilirler. Ancak ahlâk ve zihniyet hâline dönüşemeyen her dünya görüşü nihâyetinde yıkılmaya ve unutulmaya mahkûmdur.

Toplumun öncü veya elitleri tarafından kurulan bu epistemik ve sistemik yapı içinde insanoğlu nerede durmaktadır. İnsanın ve toplumun buradaki rolü nedir. İnsan ve toplumdan bağımsız bir dünya olamayacağına göre aynı şekilde hikâyenin diğer tarafını da resmetmek gerekir. Model içinde bunu, üç katman hâlinde tespit ediyoruz: İnsan, Toplum ve Uluslararası Durum.

İnsanoğlunun idrâk etmemek ve unutmak için direndiği kozmik trajedi içindeki en temel duygusu derin bir “tatminsizlik” durumudur. Herkes kendi dünyasında bir “arayış” içindedir. Yeme-içme, eğlenme, meslekî başarı gibi meşgâleler ile “tatmin” oluruz. Ancak her tatmin durumu bir süre sonra yerini “alışma” durumuna bırakır ve yeni bir tatminsizlik döngüsü başlar. (Bu noktada bir karşılaştırma imkânı olarak Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi modeli ilginç olabilir.) Ancak bu dünyada nihaî bir tatmin durumu ve duygusu olamayacağı açıktır.

Her bir insana ilişkin bu duygu durumlarının toplumsal katmanda yansımaları olacağı açıktır. Bireyler nezdindeki kronik tatminsizliğin kamusal alana “toplumsal çatışma” olarak yansımaları, arayış içinde olan bireylerin bir “toplumsal dönüşüm” sürecini tetikleyebilecekleri, tatmin olmuş bireyler ile bir “toplumsal uzlaşma” durumunun mümkün olabileceği ve yaşadığı hayata alışmış insanların bir “toplumsal kanıksama” resmini oluşturacakları açıktır.

Bireyden topluma doğru interaktif bir diyalektikle ortaya çıkan hayat durumlarının uluslararası katmana yansımaları da aynı şekilde resmedilebilir. Bu alanda ortaya çıkan dört ana resim olarak “sa-

* Model içinde, İdeoloji kavramı yerine **İtikat** ve Doktrin kavramı yerine **İçtihat** kavramları kullanıldığında, mesele bambaşka bir derinliğe kavuşur!

vaş, değişim, barış ve durgunluk” durumlarını tespit ederek, Oluş ve Görünüş Modeli içindeki “Oluş” süreçlerinin röntgenini çekmiş oluyoruz. Bir sonraki tablo bunu göstermektedir.

TATMİNSİZLİK	ARAYIŞ	TATMİN	ALIŞMA
↓	↓	↓	↓
TOPLUMSAL ÇATIŞMALAR	TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM	TOPLUMSAL UZLAŞMA	TOPLUMSAL KANIKSAMA
↓	↓	↓	↓
ULUSLARARASI SAVAŞLAR	ULUSLARARASI DEĞİŞİMLER	ULUSLARARASI BARIŞ	ULUSLARARASI DURGUNLUK
↓	↓	↓	↓
EVRİMSEL, DEVRİMSEL VE ÇEVİRİMSEL BİR DİYALEKTİK AKIŞLA ORTAYA ÇIKAN DÜNYA TARİHİ			

Bu üç katmanda gerçekleşen oluş süreçleri ile esâsen spiral bir hareketlilikle cereyan eden ya da “*evrimsel, devrimsel ve çevrimsel bir diyalektik akışla ortaya çıkan dünya tarihi*” resmine ulaşmış oluyoruz.

Burada dile getirilen “evrimsel” durumun mâlum Evrim Teorisi ile bir ilgisi yoktur. Olacak olması mukadder olanın, kendi kader istikâmetine doğru yol bulması ve menzil almasıdır *evrimsel* olan. Kaldı ki, Anadolu Bilgelerinin söylediği üzere; “Olan olmuştur, olacak olan da olmuştur.”

Ancak resmin tamamını görebilmek için, önceki sayfalarda ayrı ayrı tasvir ettiğimiz “Oluş ve Görünüş” süreçlerini tek bir tablo hâlinde birleştirip bir bütün hâline getirmek gereklidir. Bir sonraki tablo bunu göstermektedir.

Bütün bu tablolar iç-içe dokuz halka hâlinde şekillenecek olan nihâi modelin oluşumunu göstermeye yöneliktir.